

“

Nedjeljko Marković, predsjednik udruge »Pragma«, govori o izazovima početka nove školske godine i njihovim rješenjima

Sergej B. Čović

Vlado Čutura

Početak je školske godine, koja nosi niz izazova u vremenu pandemije i drugih teškoća s kojima se suočavaju roditelji, djeca i prosjetni dјelatnici. Djeca će istaknuti probleme povezane s nastavom na daljinu i obvezama u školama, roditelji često govore o brojnosti obveza njihove djece u školi i izvan škole, kao i usmjerenost na što bolji prijelaz iz nižih u više razrede, odnosno upise u srednje škole i fakultete. Prosjetni radnici navode sve veća očekivanja i zahtjeve u odgojno-obrazovnom radu. O tim i drugim izazovima na početku školske godine govorи predsjednik udruge »Pragma« Nedjeljko Marković.

Kad usporedjujete hrvatski obrazovni sustav s drugim državama Europejske unije ili svijeta, koliko je nazadovo ili napredovo u posljednje vrijeme?

• Promatrajući Hrvatsku u kontekstu ostalih zemalja Europejske unije, u nekim područjima imamo jasan napredak ako gledamo prepandemijsko desetogodišnje razdoblje. Smanjen je broj osoba koje rano napuštaju obrazovanje i sposobljavanje u EU-у i Hrvatskoj, a uvelike je povećan broj osoba koje su stekle više i visoko obrazovanje. Tako je 2009. godine tek svaka peta osoba između 30. i 34. godine imala više i visoko obrazovanje, a danas svaka treća, a u EU-у ga imaju četiri od 10 osoba. Moramo i dalje povećati napore kako bi naši mladi upisivali i završavali više i visoko obrazovanje koje je temelj razvoja gospodarstva. Paradoksalno, uz povećanje visokoobrazovanih, porasla je nezaposlenost s takvim obrazovanjem, a stopa zaposlenosti osoba koje su završile strukovno obrazovanje je u porastu. Također, povećali smo udio djece od četvrte godine do početka obveznoga obrazovanja koja idu u vrtić. Sada osam od 10 djece pohađa vrtić, a u EU-у je 9,5 od 10 djece u vrtićima. To su doka-

Biografija Nedjeljko Marković diplomirani je socijalni radnik, predsjednik udruge »Pragma« i Hrvatske mreže protiv siromaštva. Vanjski je suradnik na Studijskom centru socijalnoga rada Pravnoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu te član uprave zaklade »Marija De Mattias«. Urednik je i sudionik brojnih publikacija i skupova za promicanje, unaprijeđivanje i razvoj demokratske političke kulture, zaštite ljudskih prava te međunarodne razvojne suradnje u području obrazovanja i smanjenja siromaštva. Dje luje na području odgoja i obrazovanja te izдавanja znanstvenih i stručnih publikacija. Promicatelj je pružanja socijalnih usluga te zaštite mentalnoga zdravlja i prevencije ovisnosti.

Optimistični učenici postižu bolji uspjeh bez obzira na krize

Važno je osigurati dodatnu potporu za škole u ruralnim područjima gdje je viša stopa odustajanja od škole, a općinama koje nemaju vrtiće odrediti plaćanja »penala«, odnosno uvesti obvezne oblike sufinanciranja ranoga odgoja djece

zano dobro načini cijelovitoga socijalnoga i emocionalnoga razvoja djece. Povećana su ulaganja u obrazovanje pa javni rashodi za obrazovanje iznose 5,3 posto BDP-a, što je više nego u prosjeku EU-а, kao i dio u ukupnim rashodima opće države u iznosu od 11,5 posto, također iznad prosjeka EU-а. No problem koji je vidljiv već godinama u Hrvatskoj visok je udio 15-godišnjaka sa slabim rezultatima u čitanju. Riječ je o svakom petom učeniku. No i u prirodoslovju slabe rezultate imaju svaki četvrti učenik. Nažalost, osobito je visok udio slabih u matematici gdje svaki treći učenik ima slabe rezultate. Uz te slabe rezultate u čitanju, matematici i prirodoslovju, zabrinjavajući su učenici odraslih u dobi od 25

do 65 godina u cijeloživotnom učenju koje je vjerojatno rezultat i slabijih rezultata i navika učenja stečenih tijekom srednje škole. U prosjeku EU-а svaka 10. osoba sudjeluje u takvim programima, a u Hrvatskoj tek 3,5 posto osoba. Kako možemo pratiti promjene u našem okruženju ako nismo spremni učuti tijekom cijelog života? Učenje ne znači samo polaganje određenih ispitova, nego praćenje stručne literature koja je važna za naš posao, svladavanje novih umijeća koja su se pokazala važnima u pandemiji poput informacijskih, ili učenja vještina pregovaranja, kao i u području prodaje, marketinga i oglašavanja, ili smekiha vještina poput komunikacijskih, upravljanja i emocijama, vodenja timova.

Koliko siromašnije zemlje slušaju preporuke »velikih«, to jest koliko ih slijede u obrazovnim programima?

• Za razliku od nekih drugih politika poput vanjske, ekonomске ili vojne koje su snažno povezane s međunarodnim obvezama ili članstvom u određenoj zajednici, obrazovna je politika prepuštena svakoj zemlji, njezinoj snazi ili slabosti u odnosu na političke elite koje odlučuju koliko će se ulagati u obrazovanje. Usvajanje koncepta socijalnih ulaganja važno je jer to znači da svaki rashod gledamo kao buduce i dugoročno ulaganje, investiciju koja će se više-strukto isplati. U užem smislu ne postoje vanjski utjecaji na obrazovne programe, što

će se i kako podučavati u našim školama. Postoje uglavnom preporuke i smjernice u provedbi izvannastavnih i izvanskoškolskih program, poput raznih programa građanskoga odgoja, učenja životnih vještina, prevencije konzumiranja cigareta, alkohola i droga, pravilne prehrane i športa. Ili primjer ulaganja u kvalitetnu prehranu djece u školama, što znači ulaganje u zdravlje djece, koje bismo trebali ozbiljno shvatiti. Dovoljno je napomenuti da smo najdeblji narod u Evropskoj uniji. To je naš nacionalni problem, a kada budemo trebali izdvajati sve više sredstava za liječenje pretilosti, to će naposjetku značiti da ćemo morati oduzeti sredstva nekomu drugom, obično onima slabijima u tom proračunskom lancu. Zato je ulaganje u prevenciju pretilosti kvalitetnom školskom prehranom - od vrtića do fakulteta - pitanje od nacionalnoga interesa. Prevencija pretilosti jedna je od preporuka Svjetske zdravstvene organizacije, a svaka će zemlja, ovisno o svojim političkim elitama, odlučiti kako će rješiti taj problem. Mogu dati i primjer s obzirom na to da se dugo bavim temom prevencije ranoga napuštanja školovanja osoba od 15. godine nadalje. Riječ je o socijalnom fenomenu u vremenima kada se sve duže obrazujemo, pri čemu trošak jednoga ranoga napuštanja školovanja tijekom života, u konzervativnom izračunu, iznosi oko 70 000 eura. Bogate su zemlje uložile znatna finansijska sredstva u prevenciju tog fenomena, posebno liberalne zemlje poput SAD-a, a siromašne zemlje uopće ne prepoznaju taj fenomen ili ga ignoriraju stvarajući dugoročno "vojsku" osoba koje će teško pronaći svoje mjesto u društvu, osobito na tržištu rada.

Škola je odgojno-obrazovna institucija, može li se i kako odgajati na daljinu? Koliko je uloga odgojne školske komponente prebačena na roditelje?

● Iz EU-a smo dobili pohvalu da se digitalno obrazovanje u Hrvatskoj brzo razvija, a Hrvatska je uspješno odgovorila na kriju uzrokovani pandemijom koronavirusa. Škole su se brzo prebacile na nastavu na daljinu, no to je utjecalo na dobrobit učenika i njihovu ravnnopravnost, odnosno razlike između učenika još su jače pokazale u odnosu na njihovu informatičku pismenosnost, obrazovanje roditelja i njihov radni status. Dakle, bolje obrazovani mogli su raditi od kuće i biti potpora svojoj djeци. Pоказale su se i razlike u stambenim i finansijskim mogućnostima roditelja i životne vještine učenika poput dobre organizacije vremena, upravljanja emocijama i kontrole impulsa. Istraživanje Instituta za društvena istraživanja pokazalo je da su učenici uglavnom zadovoljni nastavom na daljinu te angažmanom učitelja i nastavnika. No mnogi su bili zabrinuti zbog učenja novoga sadržaja u izolaciji, pripreme za maturu i upisa na visoka učilišta. Strah za budućnost i pitanje što nakon pandemije nije dovoljno proradeno s djecom. Dodatno su se dogodili potresi koji su djeci otvorili nova pitanja o vlastitoj sigurnosti i sigurnosti njihovih obitelji, prijatelja. Napravili smo velik napredak u području informatike koja je od školske godine 2018./2019. obvezni predmet u petom i šestom razredu osnovne te prvom razredu opće srednje škole, a izborni u ostalim razredima.

Nažlost, u Hrvatskoj je sve šaroliko, pa tako i pristup nastavi na daljinu. Tko je obrazovao roditelje da pomognu djeci? Koliko su ujednačeni kriteriji o mogućnostima i znanju pristupa širokopojasnom internetu?

● Imamo dobre podatke za projekat naše populacije, ali i podatke koji zabrinjavaju kada govorimo o osobama u riziku od siroštva. Naime, podatci Državnoga zavoda za statistiku govore da je 2020. godine 77 posto kućanstava imalo osobno računalo,

a njih 85 posto pristup internetu, uz relativno blago povećanje u odnosu na 2019. godinu. Najmlada populacija još prednjači u upotrebi računala, a broj korisnika opada proporcionalno njihovoj dobi pa je njihov glavni izvor informiranja TV i radio. No istraživanja su pokazala da je upotreba interneta u odgojno-obrazovne svrhe daleko ispod čitanja novina i gledanja YouTubea, što je problematično ako znamo da je većina korisnika upravo najmlada populacija. Posebno su ranjiva djeца iz obitelji prima-

čena bespomoćnošću čija je glavna posljedica prestanak truda ili potpuno odustajanje te vjerovanje pojedinca da se životne situacije ne mogu promjeniti i da je nešto što mu se trenutno dobro dogada tek puka sreća. Naučenu bespomoćnost nakon nekoga vremena može zamijeniti depresivnost, koja je ozbiljan poremečaj. S druge strane, optimistički stil objašnjavanja pokazava se zaštitnim čimbenikom u očuvanju zdravlja, pogotovo u kriznim životnim situacijama, kao što je bila križna i izrokovana pandemija. Optimistički stil objašnjavanja stresne životne situacije čini ugrožavajućim. Oni jednostavno vide se eto na kraju tunela. Na primjer, pandemija će završiti zahvaljujući znanstvenicima, čiji su znanji, poštovanju epidemioških mjeru, a ne zahvaljujući sreći. Istraživanja su kazivala da učenici optimističnoga stila poslužuju bolji školski uspjeh te da su prihvaćeni i u društvu vrš-

Kako odgojiti djece i mlade da se mogu nositi s teškoćama?

Prije dvije godine pozvali smo roditelje i druge članove obitelji na akciju - neka razgovaraju sa svojim djetetom i odgajaju ga tako da osjeća blizinu drugih. To se odnosi na uočavanje, ako vide nekoga da sjedi ili jedi sam, često se odvaja od drugih, nakon škole se ne želi družiti s drugima i izbjegava društvene igre. Isto tako, ako netko jako teško uspostavlja prijateljstva ili čak razgovore, drugi ga vrijedaju, zadiraju ili zlostavljaju zbog načina govora, hoda, odjeće. Ako je netko sramežljiv, osjeća kao da ne pripada razredu ili školi i da nije dovoljno "cool" zbog svojega materijalnoga stanja ili druge situacije, bilo podrijetla, mjesta stanovanja, obrazovanja roditelja, neka oni budu drugaćiji prema takvomu djetetu i neka uspostave kontakt s njim.

Ponajprije pozdravom, razgovorom, uključivanjem u rasprave i omogućavanjem da iskaže svoje mišljenje, uključivanjem u igru, pozvom na druženje i upoznavanje s prijateljima jer se nismo što se događa u životu toga djeteta i koje teške životne situacije proživljava. Taj je poziv urođio plodom - više od 5000 osoba podijeljilo je taj poziv sa svojim prijateljima i obitelji pa je poruka stigla do gotovo pola milijuna građana. Bez plaćenoga oglasa, bez promocije - samo jednostavan poziv na činjenje dobra prema drugomu, a očima djeteta.

tejelja socijalne pomoći, to jest zajamčene minimalne naknade, jer gotovo 50 posto takvih roditelja kaže da ne može djetetu prušiti računalno i internet, a da to zeče, počinjam je istraživanje iz pretipandemiskoga razdoblja koje su proveli profesor Zrinskič i suradnici. Za takve smo obitelji trebali imati spremne mjeru na početku rada na daljinu jer je veliko pitanje kako su pratili nastavu i kako su izvršavali svoje obveze. Moramo biti svjesni da je pristup internetu i osobno računalno u takvim okolnostima jedina mogućnost kontakta s vanjskim svijetom, povezivanja s vršnjacima i nastavnicima, pa bi u pravu na internet i računalno trebalo biti jedno od temeljnih "prava" suvremenih učenika.

Kako omogućiti da se u školama njeguje i duhovna dimenzija učenika, da se među njima bude nada i optimizam?

● Kada netko očekuje da će mu se u životu dogoditi više dobrih nego loših stvari, kaže-mo da je optimist. Optimizam i pesimizam uči se u obitelji, od ranih nogu, a kasnije u vrtiću i školi. Pesimistički stil objašnjavanja svijeta povezan je s višestrukim opasnostima za zdravlje, a jedna od opasnosti je nau-

čena bespomoćnošću čija je glavna posljedica prestanak truda ili potpuno odustajanje te vjerovanje pojedinca da se životne situacije ne mogu promjeniti i da je nešto što mu se trenutno dobro dogada tek puka sreća. Naučenu bespomoćnost nakon nekoga vremena može zamijeniti depresivnost, koja je ozbiljan poremečaj. S druge strane, optimistički stil objašnjavanja pokazava se zaštitnim čimbenikom u očuvanju zdravlja, pogotovo u kriznim životnim situacijama, kao što je bila križna i izrokovana pandemija. Optimistički stil objašnjavanja stresne životne situacije čini ugrožavajućim. Oni jednostavno vide se eto na kraju tunela. Na primjer, pandemija će završiti zahvaljujući znanstvenicima, čiji su znanji, poštovanju epidemioških mjeru, a ne zahvaljujući sreći. Istraživanja su kazivala da učenici optimističnoga stila poslužuju bolji školski uspjeh te da su prihvaćeni i u društvu vrš-

ki poziv u pomoći te izraz krajnje nemoći. Neki od znakova koji prethode u djece i mladim su promjene teka uz promjenu težine, promjene u navikama spavanja, gubitak zanimanja za omiljene aktivnosti. Tu je niz čimbenika kao što su umor, osjećaj krvnine, nesposobnost koncentriranja i donošenja odluka, osjećaj beznade i bespomoćnosti, suicidalne misli i pokušaji... Takva se depresivna stanja u mladim mogu javiti kao posljedica gubitka slike o sebi ili pak stresnih događaja, prerane separacije i pratećih osjećaja usamljenosti, bespomoćnosti i frustracije. Velik izvor stresa odnosi se na postizanje samostalnosti u odnosu na obitelj, ali i potragu za novim izvorima ljubavi i budućim zanimanjem. Mladi napuštaju fantaziju o neranijevosti, zbog čega se javlja zburjenost, agresivnost i neprijateljski osjećaji, nerijetko i destruktivnost. Samoubojstvo je jedan od vodećih uzroka smrti adolescenata, uz nesreće i uboštva, a pojedina istraživanja ističu da oko 70 posto samoubojstva pokazuju antisocijalno ponašanje, pa možemo zaključiti da su poremećaji ophodenja prediktori gotovo koliko i depresija. Pokušaju samoubojstva u adolescencu prethode dugotrajni problemi od ranoga djetinjstva, koji se samo pogoršavaju tijekom razvoja. Među glavnim čimbenicima rizika ističe se impulsivnost budući da se procjenjuje da je oko 75 posto samoubojstava neplanirano. Zatim problemi u školi, slab školski uspjeh, socijalna izolacija, loši obiteljski odnosi, nerazvijene vještine rješavanja problema, rigidno mišljenje, psihotični simptomi, ali i oponašanje vršnjaka. To znači da pandemija i injezine posljedice mogu biti samo jedan od čimbenika koji pridonose suicidalnosti mladih, ali nikako glavni ili jedini uzrok. Nema dokaza da je povećana suicidalnost mladih tijekom pandemije u većini zemalja OECD-a.

Kako bi trebao izgledati dobar odgojno-obrazovni sustav?

Hrvatska je jedina članica EU-a u kojoj sve osobe u dobi od 16 do 19 godina imaju barem osnovne digitalne vještine, a projekat EU-a je 82 posto, što nam je omogućilo dobar odgovor na nastavu na daljinu.

Paralelno s napretkom u informacijskom području trebali smo puno snažnije zavratiti i pitanje socijalnih i emocionalnih vještina djece, npr. učenje djece kako se oduprijeti pritisku vršnjaka, kako izgraditi i sačuvati samopouzdanje i samopoštovanje, kako

poticati znatnijelju u djece i njegovatu svijetu različitost. To su područja za koja su podjednako odgovorni i škola i roditelji.

njaka, kasnije zadovoljniji i sretniji u braku te motiviraniji za rad. Za osobe koje rastu u duhovnoj dimenziji optimizam je nužan jer one same mogu tako svjedočiti o svojim duhovnim vrijednostima i kršćanskom identitetu, a i oni se uču kao i optimizam i pesimizam, od obitelji pa sve do uzora modela u vrtićima i školama. Djeca mogu shvatiti vrijednost odricanja i solidarnosti prevedbom humanitarne akcije u školi te brige o svijetu i budućnosti zemlje podizanjem ekološke svijesti o zbrinjavanju otpada te drugim konkretnim, životnim aktivnostima kojima se iskazuje nježnost prema svemu stvorenomu, zahvaljujući Stvoritelju.

Ne smijemo zanemariti suicidalnost koja je u porastu među maloljetnicima. Koliko na to utječe pandemija?

● Samoubojstvo je tema o kojoj se teško govori, posebno kada ga počinji mlađa osoba. Neki se boje da razgovor o samoubojstvu potiče druge na samoubojstvo, ali to nije istina i zato bi ta tema, na prikidan način, trebala biti dio i našega obrazovnoga sustava. Razgovorom o tome možemo potaknuti, ohrabriti druge da u situacijama u kojima im je jako teško potraže stručnu pomoć. Mlađe osobe nisu uvijek sposobne objasniti kako se osjećaju, a roditelji često nisu educirani za prepoznavanje znakova koji prethode. Ekstremni oblik kriza u mladim može dovesti i do pokušaja samoubojstva koji se može protumačiti kao očajnič-

“

Glas Koncila

intervju

Predsjednik udruge »Pragma« Nedjeljko Marković
Optimistični učenici postizu bolji školski uspjeh bez obzira na krizu

Oživjet će ljudi kojima su pripadale ove kosti jer im ubojice nisu ubili i dušu

Robertina Medven

GOSPIĆ • »Ispred nas su samo kosti tih nepoznatih ljudi. Čija su to djeca, čiji su to otčevi i majke, braća i sestre? Ne znamo. Ni njihov najblizi nisu nikada doznali kako je završio život dragih im osoba ni gdje su im grobovi, ali su zbog njih sigurno prolili puno suza. Mi ne pozajmimo ove ljudi, ali znamo

da su to bili ljudi stvoren na sliku Božju. Dok njima vraćamo pogaženo dostojanstvo, mislimo i na sve druge koji su slično završili svoj život i za čije se grobove nikada nije doznao, rekao je gospičko-senjski biskup Zdenko Križić predvodioći sprovođenju misu za 102 žrtve ekshumirane na području Gospica, pobijjane nakon Drugoga svjetskoga rata. U ponедjeljak 23. kolovoza, na Dan sjećanja na

žrtve totalitarnih i autoritarnih režima, ispred kapеле Svih svetih na groblju sv. Marije Magdalene u Gospicu pretužan prizor činilo je 37 lješova s posmrtnim ostacima žrtava koje su pokopane toga dana. Misu je mons. Križić predvodio u zajedništvu s kancelarom i tajnikom Mišelom Grgurićem, ekonomom Nikolom Turkaljem, ravnateljem Caritasa Lukom Blaževićem i Marijom Vazgečom. >str. 2

Institut religijskih znanosti očekuje prve studente

• Novoosnovani Institut religijskih znanosti Katoličkoga bogoslovnoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu otvorio je jesenski rok upisa na studij teološko-religijskih znanosti. Kako je objavljeno, upisati se može preddiplomski sveučilišni studij teološko-religijskih znanosti u

trajanju od tri godine te diplomski sveučilišni studij teološko-religijskih znanosti u trajanju od dvije godine. Jesenski rok prijava za upis na preddiplomski studij bit će od 30. kolovoza do 3. rujna, a 7. rujna zakazan je razradbeni postupak prijavljenih. Prvim danom rujna započinju i pretprije

3000 prometnih recidivista

neodgovornim ponašanjem ugrožava sigurnost drugih sudionika u prometu u Hrvatskoj >str. 5

»Supermoći«

zlatne olimpijke Matee Jelić
»U zadnjih nekoliko godina imala sam najviše kušnja i nekakvih borba sama sa sobom. Tu sam najviše ojačala u vjeri i počela ići redovitije u crkvu. Uvijek sam vjerovala, ali sada s Bogom kao da imam supermoći, ne mogu to opisati.« >str. 14

U OVOM BROJU

- Komentar o novim žrtvama str. 3 • Papa Franjo: »Cljepljenje je čin ljubavi!« str. 7 •
- Život katolika na Trinidadi i Tobagu str. 9 • Mogu li se vjenčati katolikinja i musliman? str. 12 • Ozbiljne zdravstvene posljedice dugotrajnoga nošenja maski str. 14 •
- Domovina i njezine vrijednote u svakome doba brane i kamerom str. 19 • Svjedočanstvo Vjere mlađe profesorice hrvatskoga jezika str. 20 • Felijton o bl. Miroslavu Bulešiću str. 25 • Obnovljena kapela koja je bila posljednja utjeha žrtvama Jazovke str. 26

• Početak školske godine nosi niz izazova u vremenu pandemije i drugih teškoća s kojima se suočavaju roditelji, djeca i prosvitni djelatnici. Svakotin gleda iz svoga kuta. Važno je osigurati dodatnu potporu za škole u ruralnom području gdje je viša stopa odustajanja od škole, a općinama koje nemaju vrtice odrediti plaćanja »penala«, odnosno uvesti obvezne oblike sufinanciranja ranoga odgoja djece. Osim navedenih fenomena predsjednik udruge »Pragma« Nedjeljko Marković tumači i da je Hrvatska jedina članica EU-a u kojoj sve osobe u dobi od 16 do 19 godina imaju barem osnovne digitalne vještine, a projekat EU-a je 82 posto, što nam je omogućilo dobar odgovor na nastavu na daljinu. No problem koji je vidljiv već godinama u Hrvatskoj visok je udio 15-godišnjaka sa slabim rezultatima u čitanju. >str. 10

Reportaža - župa sv. Ane Lobor

• Nešto više od sat vremena vožnje krvudavim cestama i oštrim zavojima dijeli Zagreb od pitomoga zagorskoga sela Lobor i njegove ponosne župne crkve sv. Ane. Svetište Majke Božje Gorske na Gori na južnim padinama Ivanščice stoljećima privlači hodočasnike u loborski kraj, a ujedno je mjesto vrijednoga arheološkoga blaga koje krije i neke od najranijih tragova kršćanstva u Hrvatu. Iako župne statistike otkrivaju da stanovništvo iz godine u godinu stari, snažna župna zajednica koja privlači mlade, kao i blizina velikih gradova, zalog su budućnosti Lobora. >str. 16

Molimo za buduće školarce!